

**”HIENO, PIENI KIEKURA, SUREKSI EN TAHDO MA”
AIKUISUUDEN KUVAAMINEN
PEPPI PITKÄTOSSU -LASTENROMAANEISSA**

Emilia Tuomaala
Kandidaatintutkielma
Kirjallisuus
Musiikin, taiteen ja kult-
tuurin tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Emilia Katariina Tuomaala	
Työn nimi ”Hieno, pieni kiekura, sureksi en tahdo ma” – Aikuisuuden kuvaaminen Peppi Pitkätossu -lastenromaneissa	
Oppiaine Kirjallisuus	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Kevät 2021	Sivumäärä 24
<p>Tiivistelmä</p> <p>Kandidaatintutkielmassani tutkin aikuisuuden kuvaamista Astrid Lindgrenin kolmessa Peppi Pitkätossu -romaanissa: Peppi Pitkätossu, Peppi aikoo merille ja Peppi Pitkätossu Etelämerellä. Tarkoitukseni oli selvittää, miten aikuisuutta kuvataan kirjoissa, miten Peppi suhtautuu aikuisuuteen ja aikuisiin sekä miten aikuisuus näyttäytyy romaneissa. Tutkielmani on representaatioanalyysi ja tutkimusmetodinani toimii lähiluku.</p> <p>Peppi on lähtökohtaisesti jo aikuisvastainen, joten halusin sukeltaa aiheeseen syvemmälle ja etsiä perusteluita hänen käyttäytymiselleen. Kirjoista nousi päälinjaksi esiin Pepin suhtautuminen eri tavoin eri ihmisiin, aikuisten sääntöjen kyseenalaistaminen sekä aikuisen ja lapsen roolien kääntäminen pääläelle. Kehitin tutkimusta varten myös termin Peppi-aikuisuus, jolla tarkoitan Pepin luomaa kuvaa aikuisuudesta ja sitä, millaisen aikuismaisen elämän Peppi on onnistunut rakentamaan itselleen ollessaan oman elämänsä auktoriteetti.</p> <p>Tutkimuksessa selvisi, että aikuisuus näyttäytyy Pepille varsin tylsänä ja vastenmielisenä. Hän haluaa kannustaa muita lapsia kyseenalaistamaan aikuisten auktoriteettiasemaa ja turhia sääntöjä sekä opettaa heitä huomaamaan, millainen aikuisten käyttäytyminen lapsia kohtaan on väärin. Hän myös kannustaa lapsia säilyttämään osan lapsuudestaan aikuisuuteen saakka.</p> <p>Jatkossa aihetta voisi tutkia muista Astrid Lindgrenin kirjoista ja mahdollisesti verrata sitä Peppi-kirjoihin. Pepin omaa moraalikäsitystä sekä suhtautumista itseän olisi myös kiinnostavaa tutkia.</p>	
Asiasanat – lastenkirjallisuus, representaatio, aikuisuus, Peppi Pitkätossu	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	TEORIA	6
2.1	Lastenkirjallisuus	6
2.2	Aikuiset lastenkirjallisuuden vaikuttajina	7
2.3	Representaatio	8
3	PEPPI JA AIKUISUUS	10
3.1	Aikuisten tyhmat säännöt	10
3.2	Aikuiset kritiikin kohteena	12
4	AIKUISUUS LAPSEN SILMIN	15
4.1	Aikuisuus Pepin elämässä	16
4.2	Peppi-aikuisuus	19
5	PÄÄTÄNTÖ	22
	LÄHTEET	24

1 JOHDANTO

Yksi lastenkirjallisuuden tunnetuimmista hahmoista on Astrid Lindgrenin luoma punatukkainen tyttö Peppi Pitkätossu. Lindgrenillä on poikkeuksellinen tapa kuvailla lapsihahmojaan, hänen kielenkäyttönsä on taitavaa ja henkilöhahmojensa sutkautukset oivaltavia ja taitavia. Monet hänen kirjoistaan ovat aikuistenkin mielestä hauskoja ja haastavat tutkimaan ja ihmettelemään maailmaa lapsenomaisesta näkökulmasta. Kandidaatintutkielmaa aloittaessani päätin tarttua aiheeseen, josta halusin saada tietää enemmän: Peppi ja aikuisuus. Tässä tutkimuksessa selvitän, miten aikuisuus ilmenee Peppi Pitkätossu -romaaneissa, miten sitä kuvataan ja miten Peppi siihen suhtautuu.

Astrid Lindgren (1907–2002) on yksi maailman tunnetuimmista ruotsalaisista lastenkirjailijoista. Hänen teoksiaan on käännetty useammalle kielelle kuin kenenkään muun ruotsalaisen kirjailijan (Astrid Lindgren Company 2020), ja hän on kirjailijana ikisuosikki niin lasten kuin aikuistenkin keskuudessa. Lindgrenin poikkeuksellinen tapa kirjoittaa lapsihahmoista on varmaan suurin syy siihen, miksi hänen teoksistaan on tullut niin suosittuja ja tietyllä tavalla ajattomia. Lindgren antaa lukijansa sukeltaa lapsen maailmaan ja näyttää maailman heidän näkökulmastaan. Lindgrenin kirjojen suosio on säilynyt vuosikymmeniä ja jatkuu vakaana edelleen.

Peppi Pitkätossu on Astrid Lindgrenin ensimmäinen lastenkirja ja myös kaikista hänen teoksistaan tunnetuin ja suosituin. Lindgren loi Peppi Pitkätossun, pienen 9-vuotiaan hahmon, tyttärensä pyynnöstä talvella 1941 (Anderson 2015, 182). Muutamia vuosia myöhemmin hän kirjoitti nämä alun perin suulliset tarinat ylös ja kokosi niistä käsikirjoituksen. Peppi Pitkätossu on itse asiassa alkujaan kirjoitettu kahdesti. Ensimmäinen käsikirjoitus, jonka Lindgren kirjoitti ja lähetti kustannusyhtiölle, hylättiin, sillä se koettiin liian raisuksi lastenkirjaksi. Myöhemmin hän muokkasi käsikirjoitustaan kustannustoimittajansa pyynnöstä, osallistui sillä kustannusyhtiö Raben & Sjögrenin lastenkirjakilpailuun ja voitti ensimmäisen palkinnon. (Andersen 2015; Lundqvist 1979, 99–102). Tästä aukesi Lindgrenin ura yhtenä Ruotsin tunnetuimmista lastenkirjailijoista.

Pepistä, punatukkaisesta yhdeksänvuotiaasta, on vuosikymmenten aikana tullut suosittu hahmo useiden sukupolvien kesken. Samasta villistä pisamanaamasta on myös tehty paljon tutkimusta. Peppiä on tutkittu ainakin filosofina (Gaaren & Sjaastad 2003) ja surullisena orpolapsena (Ollikainen 2012). Vielä ei kuitenkaan selvitysteni mukaan ole tutkittu nimenomaan aikuisuutta ja sen kuvaamista romaaneissa. Koska Pepin hahmo on yksinkertaisimmillaan aikuisten hallinnoiman maailman vastustaja huolehtiessaan itse itsestään, tuntui aiheeseen tarttuminen sopivalta. Monessa Peppi-tutkimuksessa aihetta aikuisuudesta on tosin sivuttu, sillä aikuisuus, aikuisista puhuminen ja aikuisten elämän ihmettely kuuluu olennaisena osana Pepin hahmoon. Peppi kokee, ettei aikuisuudessa ole mitään odottamisen arvoista, ”ikäviä töitä ja hupsuja vaatteita ja liikavarpaita ja kummallisveroja” (PPE, 133) vain. Tämän tutkielman teossa hyödynnän jo tehdyistä Peppi-tutkimuksista Ulla Lundqvistin (1979) väitöskirjaa *Århundredets barn: fenomenet Pippi Långstrump och dess förutsättningar*, Tiina Ollikaisen (2012) pro gradu -tutkielmaa *Peppi Pitkätossun ambivalenttinen ääni: Peppi supersankarina ja surullisena orpotytönä* sekä Vivi Edströmin (2000) kirjaa *Astrid Lindgren: Vildtoring och lägereld* Astrid Lindgrenistä ja hänen satuhahmoistaan.

Valitsin tutkimukseni kohteeksi kaikki kolme Peppi-romania, *Peppi Pitkätossu* (=PP) (*Pippi Långstrump*, 1945), *Peppi aikoo merille* (=PAM) (*Pippi Långstrump går ombord*, 1946) ja *Peppi Pitkätossu Etelämerellä* (=PPE) (*Pippi Långstrump i Söderhavet*, 1948), koska aikuis-hahmoja tai aikuisuutta ei käsitellä läheskään jokaisessa kirjojen luvussa. Valitsemalla kaikki kolme teosta tarkastelun kohteeksi saan kattavamman kuvan käsittelemästäni aiheesta läpi koko sarjan. Kirjojen tapahtumat eivät pääasiassa etene lineaarisesti, ja siksi suurin osa luvuista voisi olla missä järjestyksessä tahansa. Kunkin kirjan ensimmäinen luku tietyllä tavalla esittelee päähenkilön, Pepin, uudelleen, *Peppi Pitkätossun* aloittaessa sarjan luvulla ”Peppi muuttaa Huvikumpuun”. Nämä ensimmäiset luvut pois lukien tapahtumat voisi siis sijoittaa lähes mielivaltaiseen järjestykseen. Kolmas kirja, *Peppi Pitkätossu Etelämerellä*, voidaan tosin osittain lukea seikkailukirjaksi, sillä siinä Peppi matkustaa Etelämerelle yhdessä Tommin ja Annikan kanssa, ja tapahtumat noin kirjan puolesta välistä kulkevat johdonmukaisesti eteenpäin (Ollikainen 2012, 3).

Peppi on 9-vuotias tyttö, joka poikkeaa sekä käytöksellään että ulkonäöllään niin kutsutusta tavallisesta lapsesta. Hän asuu yksin isossa talossa ilman vanhempiaan tai muita aikuisia

seuranaan vain apinansa Herra Tossavainen ja hevosensa Pikku-Ukko. Peppi on maailman vahvin lapsi ja käyttää voimiaan aina hyvään tarkoitukseen. Hän joutuu usein vaikeisiin tilanteisiin aikuisten kanssa, joita hän ei ymmärrä, ja jotka puolestaan eivät ymmärrä häntä, vaan haluaisivat saada kurittoman kakaran käyttäytymään tavallisen ja kunnollisen lapsen lailla. Pepin parhaita ystäviä ja leikkitovereita ovat naapurissa asuvat kiltit ja hyvätapaiset tavalliset lapset Tommi ja Annikka. He tuovat käytöksellään ja Pepin toiminnan ihmettelyllä samaistumiskohdan lapsilukijoille: oletetaan, että lapset tosiaan samaistuvat enemmän näihin tuiki tavallisiin lapsiin kuin supervoimista ja eriskummallisesta elämästä nauttivaan Peppiin.

Peppi on pohjimmiltaan hyvä ja aina oikeuden puolella. Hän ei kuitenkaan aina ymmärrä aikuisten menettelytapoja ja joutuu siksi usein ongelmiin ja ristituleen aikuisten kanssa. Miksi hän ei saisi syödä kokonaista kermakakkua, jos se on vahingossa jo muutenkin mennyt pilalle? Entä miksi opettajalle tai poliisille ei saa puhua viisastellen? Kaikki tuo on kuitenkin vain hauskaa ja tekee elämästä mukavampaa. Toisinaan Peppi kuitenkin ymmärtää tehneensä aikuisten mielestä väärin, kuten mennessään ensimmäistä kertaa kouluun ja käyttäytyttyään kertakaikkisen sopimattomasti: ”Ymmärräthän, opettaja, että kun äiti on enkeli ja isä neekerikuningas ja itse on purjehtinut merillä koko ikänsä, ei voi aina tietää kuinka koulussa on käyttäytyttävä” (PP, 54). Peppi harmistuu usein siitä, että aikuiset kokevat pahanteoksi sen, mitä hän tekee pelkkää epätietoisuuttaan. Kyyninen lukija voi kuitenkin ajatella, että Peppi ymmärtää varsin hyvin mitä tekee, mutta vain esittää tyhmää ja ymmärtämätöntä. Palaan tähän aiheeseen tarkemmin myöhemmin tässä tutkimuksessa.

Tutkimusta aloittaessani vietettiin Peppi Pitkätossun 75-vuotisjuhlavuotta, joten mikä olisi ollut parempi aika perehtyä Pepin hahmoon entistä tarkemmin. Samana vuonna myös Lapsen oikeuksien päivä muutettiin vakiintuneeksi liputuspäiväksi. Nykypäivänä lasten oikeuksien ja lapsuuden teeman ollessa jatkuvasti yksi kuumimmista puheenaiheista yhteiskunnassamme ajattelin, että aikuisuuteen perehtyminen voisi olla kiinnostava ja aina ajankohtainen aihe. Peppi Pitkätossuhan on jo lähtökohtaisesti aikuisuutta vastustava lapsihahmo, joka elää omillaan ilman aikuisia ja omilla säännöillään, mutta kuitenkin samalla itse tiedostaen, miten lapsen olisi hyvä oppikirjojen mukaan elää:

- Mutta kuka sitten sanoo illalla, milloin sinun on mentävä nukkumaan ja muuta? kysyi Annikka.
- Minä sanon itse, ilmoitti Peppi. – Ensinnäkin sanon aivan ystävällisesti, ja jollei siitä ole apua, sanon uudelleen ankarasti, ja jollen vieläkään tottele, saan selkääni, käsitättehän? (PP, 15).

Peppi on aikuisia kohtaan nenäkäs. Hän ei lapsena arvosta aikuisuutta kovinkaan paljon, mutta mielestäni hän ei myöskään ymmärrä sitä täysin. Koska Peppi ei kasva yhdessä vanhempiansa kanssa, hän ottaa itse aikuisen ja jopa kasvattajan roolin. Hän tiedostaa, että lapsi tarvitsee kasvatukselta, mutta arvelee kuitenkin kykenevänsä kasvattamaan itse itsensä. Tämä Pepin oma huomio tai tieto siitä, että lapsi yhteiskunnan määritysten mukaan tarvitsee aikuisen vaikutusta kasvaakseen itse tasapainoiseksi aikuiseksi, on niin ikään ollut pohjana lopulliselle tutkimusidealle. Miksi Pepin suhtautuminen aikuisiin siis on sellainen kuin se on?

Viimeinen Peppi-kirja, *Peppi Pitkätossu Etelämerellä* päättyy lukuun ”Peppi Pitkätossu ei tahdo tulla isoksi” (PPE, 128). Sarja siis loppuu suoraan ajatukseen siitä, että aikuisuus ei ole kirjan päähenkilöille ollenkaan mielekäs. Juuri tämä Peppi-kirjojen loppu saikin minut lopulta tarttumaan tutkimusaiheeseen. Esiintyykö tämä sama aikuisuutta vastustava ajatus kirjoissa niiden alusta loppuun ja kuinka selkeä se oikeastaan on? On selvää, että Peppi nauttii vapaudesta, ja että Tommi ja Annikka kadehtivat hänen nurinkurista elämäänsä ja rohkeuttaan. Arvelen, että he alitajuntaisesti tietävät, että heistä tulee isona samanlaisia tylsiä aikuisia kuin vaikkapa heidän omista vanhemmistaan ja he ovat salaa ahdistuneita aikuisuutta kohti kasvamisesta. Samalla he varmaan pelkäävät, että heidän leikkiverinsa Peppi ei koskaan muutu. Ehkä juuri tämä pelko saa Tommin lopulta huokaamaan, ettei hän koskaan tahdo tulla aikuiseksi (PPE, 133).

Tavoitteenani on tässä tutkimuksessa ottaa selvää siitä, miten aikuisuutta kuvataan Astrid Lindgrenin Peppi Pitkätossu-romaaneissa. Käytän tutkimusmetodinani lähilukua. Omia tulkintojani perustelen muiden Peppi-tutkimusten avulla tai vaihtoehtoisesti argumentoin vanhoja tulkintoja vastaan. Tutkimukseni on representaatioanalyysi, joten otan tutkimuksessa selvää siitä, miten aikuisuutta tarkastelemissani romaaneissa kuvataan. Tutkimuskysymykseni ovat:

- Miten aikuishahmoja kuvataan kirjoissa?
- Miten Peppi suhtautuu aikuisuuteen ja aikuisiin?
- Miten aikuisuus näyttäytyy romaaneissa?

Tutkielman toisessa luvussa esittelen seuraavaksi tutkimukseni taustalla vaikuttavat teoriat sekä lastenkirjallisuuden genrenä. Kolmannessa ja neljännessä luvussa jatkan analyysiin ja käyn tarkemmin läpi Pepin maailmaa sekä otan selvää siitä, miksi Peppi suhtautuu aikuisuuteen niin kuin suhtautuu. Tutkielma päättyy päätäntöön, jossa kootaan yhteen tutkimuskysymyksiin saadut vastaukset.

2 TEORIA

Tässä luvussa käsittelen tutkimuksen taustalla olevat teoriat ja lähestymistavat, joita käytän. Lastenkirjallisuuden määrittelemiseen ja avaamiseen käytän apunani seuraavia teoksia: Perry Nodelmanin (2008) *The Hidden Adult*, Zohar Shavitin (1986) *Poetics of Children's Literature* ja Maria Nikolajevan (2004) *Barnbokens byggklossar*. Kaikissa edellä mainituissa teoksissa käsitellään myös aikuisen roolia lastenkirjallisuuteen vaikuttamisessa, koska se liittyy olennaisena osana lastenkirjallisuuteen.

Tutkimukseni on representaatioanalyysi, joka tarkoittaa sitä, että tutkin ja analysoin aikuisuuden kuvaamista Peppi-kirjoissa. Representaatiota käsitteenä avaan Tarja Knuutilan ja Aki Peteri Lehtisen (2010) teoksen *Representaatio: tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi* avulla. Metodina toimii lähiluku ja aineistona Astrid Lindgrenin Peppi Pitkätossu -romaanit.

2.1 Lastenkirjallisuus

Ihmiset ovat historian saatossa aina kertoneet ja kuunnelleet tarinoita. Suulliset tarinat ovat perinteisesti kulkeneet suvulta toiselle aikuisten kertomana. Alun perin erilaisia tarinoita ei ole tarkoitettu ainoastaan lapsille, mutta nykyään sadut ja tarinat mielletään helposti nimenomaan heille tarkoitetuksi aineistoksi. Lukeminen on sivistävää ja lapsi oppii sekä satuja kuuntelemalla että itse niitä lukemalla paljon ympäröivästä maailmasta. Samalla myös kielelliset taidot kehittyvät. Aikuiset ovat aina vaikuttaneet lasten lukemaan kirjallisuuteen: he ovat sitä useimmin kirjoittaneet ja he ovat myös yleensä päättäneet vanhemman, kasvattajan tai opettajan roolissa millainen kirjallisuus on lapselle sopivaa. Zohar Shavitin mukaan lastenkirjallisuus eriytyi aikuisille suunnatusta kirjallisuudesta alkujaan jo aiemmin kuin se tunnustettiin kulttuurisesti 1700-luvulla. Lapsille oli kirjoitettu opettavaisia teoksia, jotka eivät kuitenkaan olleet samalla tavalla heidän tarpeisiinsa suunnattuja kuin aikuisten vastaavat teokset. Itse asiassa tarvetta nimenomaan lapsille suunnatuille teoksille ei vielä tuolloin tunnustettu. (Shavit 1986, 133–135).

Terminä lastenkirjallisuus on monipuolinen ja vaikeasti määriteltävä. Se on yleensä siis määriteltävä kohdeyleisönsä eli lasten kautta. Maria Nikolajeva määrittelee lastenkirjallisuuden

seuraavasti: lastenkirjallisuus on kirjallisuutta, joka on tehty asiantuntijoiden toimesta ja kirjoitettu, julkaistu sekä markkinoitu lasten ollessa teosten pääasiallinen kohdeyleisö. Lapsilla hän tarkoittaa 0–18-vuotiaita ihmisiä. (Nikolajeva 2004, 15). Perry Nodelman puolestaan määrittelee teoksessaan termin lastenkirjallisuus mielestään parhaiten niin, että se on ”aikuisten kirjoittamaa tekstiä lapsiyleisölle” (2008, 3). Toisaalta lastenkirjallisuus voidaan hänen mukaansa määritellä myös niin, että se on ”mitä tahansa kirjallisuutta, jota lapset sattuvat lukemaan” (Nodelman 2008, 4).

Aikuiset vaikuttavat lastenkirjallisuuden leviämiseen ylipäätään merkittävästi mm. sen perusteella, mitkä kirjat he kokevat lapsilleen soveliaiksi. Yleensä myös lasten ensikosketus kirjallisuuteen syntyy aikuisten päättämien teosten kautta. Se, mikä koetaan lapselle sopivaksi luettavaksi, on vaihdellut runsaasti aikojen saatossa, niin myös Peppi-kirjoihin suhtautuminen. Ilmestymisensä jälkeen Peppi Pitkätossu oli erittäin suosittu ja sitä mm. luettiin radiossa ja siitä tehtiin näytelmä (Andersen 2015, 210). Toisaalta sitä kritisoitiin myös runsaasti, sillä se koettiin lapsille haitallisena kirjallisuutena Pepin erikoisen luonteen ja käytöksen perusteella. Nykyään Peppi on kuitenkin Astrid Lindgrenin suosituin satuhahmo ympäri maailmaa ja suurin osa lapsista tietää, kuka Peppi on. (Astrid Lindgren Company 2020).

2.2 Aikuiset lastenkirjallisuuden vaikuttajina

Lastenkirjallisuuden leviämiseen ja siihen mitkä lastenkirjat nousevat suosioon vaikuttaa luonnollisesti aikuisten asema auktoriteettina ja kasvattajana. Aikuinen on yleensä taho, jonka kautta lapsi saa ensikosketuksensa kirjallisuuteen ja sen vuoksi aikuisella on valta päättää, mitkä kirjat lapsi saa käsiinsä. Tämä tekee lastenkirjallisuuden luonteesta ambivalenttisen. Vaikka Nodelman määrittelee lastenkirjallisuuden lasten lukemaksi kirjallisuudeksi, ei hän kuitenkaan voi sivuuttaa faktaa, jonka mukaan lapset eivät yleensä tee kirjahankintojaan itse, vaan saavat lukemansa kirjat aikuisilta. Sen vuoksi on otettava huomioon, etteivät lapset välttämättä tule lukeneeksi sellaisia kirjoja, joita ehkä itse haluaisivat lukea. Aikuinen yleensä vieläpä valitsee kirjan lapselle sen perusteella, minkä itse kokee lapselle sopivaksi. (Nodelman 2008, 5). Lastenkirjallisuus ei myöskään ole yleensä lasten itsensä kirjoittamaa, toisin kuin moni muu kirjallisuus on usein kokemusasiantuntijoiden kirjoittamaa (Nikolajeva 2004, 16).

Keittokirjoja kirjoittavat kokit, tietokirjoja alan asiantuntijat ja aikuisten romaaneja aikuiset. Lapset eivät kuitenkaan pääsääntöisesti itse kirjoita lastenkirjoja.

Tutkija Zohar Shavit avaa kirjassaan *Poetics of childrens literature* (1986) käsitystään siitä, että lastenkirjallisuus on jo lähtökohtaisesti ambivalenttista eli kohdeyleisöjä on kaksi, lapset ja aikuiset. Kun aikuinen kirjoittaa lapselle, hän ei kuitenkaan voi kirjoittaa ainoastaan lasta ajatellen, vaan hänen täytyy ottaa huomioon myös aikuisen merkittävä rooli lastenkirjallisuudessa. Onnistuakseen lapsille kirjoittamisessa on kirjoittajan ikään kuin teeskenneltävä kirjoittavansa lapselle, mutta tiedostettava samalla, että teksti on todellisuudessa tarkoitettu sekä lapsille että aikuisille. (Shavit 1986, 66–67).

Lastenkirjallisuudessa järjestys, järkevyytys ja normaalius liitetään yleensä aikuisten ylläpitämään maailmaan, jossa vallitsee suunnitelmallisuus ja hallittavuus (Nodelman 2008, 282). Peppi taistelee lähtökohtaisesti kaikkea tällaista aikuisten maailmaan liittyvää vastaan.

2.3 Representaatio

Representaatio tarkoittaa yksinkertaisimmillaan esittämistä ja termiä voidaan käyttää hyvin monessa eri asiayhteydessä, etenkin tieteessä ja taiteessa. Tämän vuoksi käsitteen käyttöä onkin ryhdytty pohtimaan ja pyritty avaamaan sen merkitystä. Terminä se on vakiintunut keskeiseksi tutkimuskäsitteeksi erityisesti humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aloilla. Representaation on perinteisesti ajateltu liittyvän läsnä- ja poissaoloon: jossakin on olemassa se asia, jota halutaan kuvata ja representaation tehtävänä on kuvata se ja näin välittää tietoa. Kun tätä tiettyä asiaa kuvataan, syntyy mielikuvia, ja silloin representaatio on onnistunut. (Knuutila & Lehtinen 2010; 7–8, 11–12).

Kirjallisuudentutkimuksessa representaatio on myös tulkintaa, jossa ei vertailla faktaa ja fiktiota. Kirjallisuuden herättämiä ajatuksia pyritään vertaamaan kokemuksiin. Siksi mielikuvituksellisillakin asioilla voidaan saada yhteys ihmisen omiin kokemuksiin. Kaunokirjallisuudessa pyrkimyksenä on luoda erilaisia maailmoja, joiden ei ole välttämätöntä olla realistisia. Niitä luodaan kuvailemalla, siis representoimalla. (Veivo 2010; 139, 144).

Kirjallisuudesta puhuttaessa voidaan myös käyttää käsitettä itserepresentaatio, sillä tekstin voidaan sanoa jäljittelevän itseään. Koska representaatio on tulkintaa, se on aina osa kirjallisuutta, sillä kirjallisuus sisältää aina tulkintaa. Kirjallisuus siis sekä konstruoi että kritisoi tulkintoja, eli myös representaatiota. Erityisesti kirjallisuus haastaa lukijansa pohtimaan sitä, mikä jää sanojen ulkopuolelle. (Veivo 2010; 145, 157).

Seuraavissa luvuissa teen representaatioanalyysiä ja käytän hyväkseni representaation eri tulkintoja. Tulkitsen aineistoani representaation näkökulmasta keskittyen siihen, miten aikuisuutta kuvataan Peppi-kirjoissa. Representaation ollessa tulkintaa, myös omat tulkintani ovat vahvasti kytköksissä representaatioon eli siihen, mitä romaanin eri tapahtumien kuvauksista tulkitsen. Perustelen omia tulkintojani Peppi-kirjojen tapahtumilla, sekä Lundqvistin (1979), Ollikaisen (2012) ja Edströmin (2000) aiemmilla Peppi-tutkimuksilla.

3 PEPPI JA AIKUISUUS

Peppi on hyvin kaukana tavallisesta lapsesta. Hän asuu omassa talossa ilman aikuista, hänellä on matkalaukullinen kultarahoja, hän käyttäytyy miten tahtoo ja huolehtii itse itsestään. Hänen ulkonäkönsäkin on tavallisesta poikkeava: hänellä on punaiset letit, jotka sojottavat suorina sivuilla, hänen itse ompelemansa omituinen mekko ja liian isot kengät (PP, 11). Tommi ja Annikka, naapurin lapset, taas ovat hyvin stereotyyppisiä, ja niin on idyllinen pikkukaupunkikin, jonne suurin osa tapahtumista sijoittuu. Tarinan kannalta tämä stereotyyppisyys on tärkeää, sillä kirjoja on sen vuoksi hankala kategorisoida fantasiaksi tai realismiksi (Lundqvist 1979, 133). Stereotyyppisyys ja sen vastakohtana toimiva Peppi luovat siksi otollisen ympäristön tarkastella aikuisuuden kuvaamista romaaneissa.

Peppi suhtautuu ihmisiin pääsääntöisesti kolmella eri tavalla. Ihmisiä, joista hän pitää, hän koettaa vaistomaisesti miellyttää ja on siinä mahdollisesti epäonnistuttuaan hetken surullinen. Esimerkiksi opettajasta Peppi pitää, sillä hän on lapsille kiltti. Myös muut lapset kuuluvat pääasiassa tähän ensimmäiseen ryhmään. Muille ilkeät ihmiset saavat Pepiltä opetuksen, esimerkiksi kiusaajapoika Pentti, jonka Peppi heittää puuhun tämän kiusattua viatonta Villeä (PP, 28). Ihmisiä, jotka kohtelevat Peppiä ala-arvoisesti siksi, että hän on lapsi, Peppi puolestaan lyö sekä henkisesti että fyysisesti. Hän ei siedä epäoikeudenmukaisuutta eikä varsinkaan sitä, että lapsia kohdellaan huonosti. Pepin mielestä pelkästään se, että joku on lapsi ei anna aikuiselle syytä sortaa häntä. Pepin luona vierailleet poliisit saavat vaivanpalkakseen Pepiltä vähän palaneet piparisydämet ja kaksi roistoa puolestaan ruokaa ja kultarahan. Peppi palkitsee ivallisesti ja silti täysin vilpittömästi nämä epäystävälliset aikuiset samalla tavalla kuin aikuiset palkitsevat kilttejä lapsia. Hän on taitava kääntämään totutut toimintatavat pääläelleen.

3.1 Aikuisten tyhmit säännöt

Mitä tulee kasvatukseen, Pepistä saa sellaisen kuvan, että hän on varsin tarkkaan selvillä siitä, miten lapsia yleisesti kasvatetaan. Lasten tulee olla kilttejä, kohteliaita, hyväkäytöksisiä, siistejä ja reippaita. Lasten tulee syödä ruokansa, mennä nukkumaan ajoissa ja lukea läksynsä. Osan näistä ”säännöistä” Peppi on omaksunut omaan käyttöönsä, kun taas osaa hän selvästi halveksii

ja kyseenalaistaa. Johdannossa mainittu nukkumaanmenokohtaus on oivallinen esimerkki tästä. Itse asiassa nukkumaanmenoon liittyvät asiat tuntuvat olevan Pepille se kaikkein tärkein aikuisen roolin mittari, sillä siitä mainitaan uudelleenkin, toisen kirjan alussa. Peppi tietää, että lapsia täytyy käskää mennä nukkumaan ja koska hänellä ei ole vanhempia, jotka komentaisivat häntä, hän on opetellut komentamaan itse itseään. Toki tämä tapahtuu hänen omilla ehdoillaan eikä aikuisten: ”Toisinaan hän sanoi sen vasta kymmenen ajoissa, sillä Peppi ei ollut ikinä oikein uskonut, että lasten piti välttämättä mennä nukkumaan kello seitsemältä.” (PAM, 9). Peppi siis hyväksyy aikuisten asettaman yleisen säännön, mutta venyttää sitä omiin tarpeisiinsa sopivaksi. Samaa yleisesti hyväksytyjen kirjoittamattomien sääntöjen venyttämistä ilmenee myös Pepin tavassa nukkua jalat tyynyillä.

Joissain määrin Peppi muistuttaa kuitenkin itsekin aikuista henkilöä, sillä hän käyttäytyy toisinaan samalla tavoin kuin aikuisen, ei lapsen, voisi olettaa käyttäytyvän. Hän saattaa vaikkapa nalkuttaa hatulle, joka ei tule esiin silloin kun sitä tarvitaan ”minä en halua kuulla mankumista kun tulen kotiin” (PAM, 16) tai komentaa Annikkaa syömään puuronsa, koska ”jollat tule suureksi ja vahvaksi, et kykene pakottamaan lapsiasi syömään hyvää puuroaan” (PPE, 60). Peppi käyttää fraaseja, joita aikuiset tavallisesti käyttävät, mutta niiden tullessa lapsen suusta ne kuulostavat naurettavilta ja jopa yliampuilta. Myös Lundqvist ottaa huomioon saman ilmiön. Peppi ottaa kantaa lapsen näkökulmasta tärkeisiin aikuisten vallassa oleviin asioihin, kuten siihen, että heidän tehtävänä on huolehtia lasten syövän ruokansa. Samalla ”hyvä puuro” on ironinen viittaus siihen, että puuro ei tiedetysti ole yleisesti ollut lasten herkkuruokaa. Peppihän ei itse koskaan syö puuroa, vaan enimmäkseen pipareita, limsaa ja kahvia – siis sellaisia ruokia, joita lapsilta perinteisesti rajoitetaan. (Lundqvist 1979, 135).

Pepin mielestä aikuiset eivät aina hyödynnä kaikkia olemassa olevia mahdollisuuksia tai heidän sääntönsä ovat päättömiä, kummallisia ja hankalia. Peppi kyseenalaistaa aikuisten maailman normeja puhumalla esimerkiksi siitä, miten ihmiset eivät ryhdy nuuskijoiksi, sillä ”Puusepäksi kyllä ruvetaan, suutariksi ja nokikolariksi, mutta nuuskijantyö, se ei ihmisille kelpaa.” (PP, 30). Vaikka nuuskijan ammattia tuskin on edes olemassa, pyrkii Peppi vavisuttamaan Tommin ja Annikan ajattelumalleja ja huolehtii siitä, että myös he oppivat kyseenalaistamaan aikuisuutta. Tavallaan Peppi on pieni pioneeri, joka lapsena ymmärtää aikuisia niin hyvin, että on oppinut heidän toimintatapansa ja siten myös osaa kyseenalaistaa niitä. Toisaalta on merkillistä, miten

tarkasti hän ymmärtää aikuisten näkökulmat asioihin, sillä niin vaivattomasti ja seikkaperäisesti hän osaa matkia heidän toimintaansa, ajatuksiaan ja jopa lapsen aliarvostamista. Aikuiset eivät pidä siitä, jos lapset leikkivät vaikkapa ojassa, mutta Peppi ihmettelee sitä, että ”Kuka on sanonut, että lasten on välttämättä oltava kuivia?” (PAM, 17). Hän pyrkii koko ajan ravistelemaan aikuisten sääntöjä ja usuttaa myös leikkitovereitaan pohtimaan sitä, mitkä säännöt ovat oikeastaan tarpeettomia.

Peppi on vallankumouksellinen, mutta vain lasten maailmassa. Hänellä olisi mahdollisuus hallita asioita, sillä hänellä on fyysinen ylivoimansa sekä rahansa, mutta silti hän ei koskaan pyri päästä valtaan. (Lundqvist 1979, 131). Jokainen aikuinen, jolla olisi samankaltaiset etuudet käytössään haluaisi nousta valtaan, mutta ei Peppi. Hänen tavoitteenaan on ainoastaan tehdä maailmasta parempi paikka lapsille. Peppi tekee asioita, joista tavallinen lapsi voi vain haaveilla: kaataa maitoa korvaansa, syö kananmunia kuorineen sekä sekoittaa monta pulloa eri lääkkeitä yhteen ja juo sekoituksen sen jälkeen. Milloinkaan Pepille ei kuitenkaan käy huonosti. Hän koettelee rajoja ja toimii itse omana koekaniininaan, jotta voi sitten opastaa muita lapsia elämään vapaammin ja ajattelemaan uusilla tavoilla.

3.2 Aikuiset kritiikin kohteena

Asia, josta Peppi on tietämätön tai vähintään välinpitämätön on se, että lasten tulisi kunnioittaa aikuisia ja olla puhumatta näille viisastelevaan sävyyn. Peppi on niin voimakkaasti lasten puolella joka asiassa, että aikuisten kunnioittaminen on jotain sellaista, mihin hän ei omien arvonsa kanssa oikein kykene. Hän katsoo maailmaa täysin lapsen näkökulmasta ja sen vuoksi hänen on joskus hankala muistaa, miten aikuiset toivoisivat lasten käyttäytyvän. Siksi hän myös toisinaan katuu sanomaansa tai tekemäänsä, kuten koulussa puhuttuaan opettajalle viisastelevaan sävyyn tai käyttäytyttyään kahvikutsuilla sopimattomasti. Peppi puolustaa käytöstään tietämättömyydellä ”En tiennyt sitä. En sano enää sillä lailla.” (PP, 49) tai vetoamalla tunteisiin jopa marttyyrimaisella tavalla ”Epäilinkin, etten osaa käyttäytyä” (PP, 123). Vivi Edström pohdii Pepin käytökselle syytä ja on sitä mieltä, että Peppi ei osaa käyttäytyä siksi, koska hän ei tunne yhteiskunnan tapoja asuttuaan vuosia merimiesten kanssa (2000, 82). Olen kuitenkin sitä mieltä, että Peppi on niin viisas, että hän kyllä oikeasti tietää miten monissa eri tilanteissa

kuuluu käyttäytyä, mutta ei aina vain ehdi ajatella ja muistaa asioita ennen kuin on liian myöhäistä. Mitä pidempään Peppi on elänyt pienessä kaupungissa omassa talossaan, sitä enemmän hän on ehtinyt tarkkailla ihmisten toimintatapoja ja omaksua niitä itselleen – tai olla omaksumatta. Siksi hän kyllä tietää, kuinka ihmiset tavallisesti toimivat. Hän vain ei itse ole tavallinen eikä tahdo elää tavallista ja tylsää elämää, joten miksi hän siis vaivautuisi ymmärtämään sitä.

Peppi on kaikkein eniten omassa elementissään silloin, kun hän pistää koppavat aikuiset ojenukseen (Edström 2000, 99). Kun Huvikummun pihaan marssii hieno herra, joka tahtoo ostaa tontin purkaakseen talon, kaataakseen puut ja rakentaakseen itselleen huvilan, lähtee Peppi heti leikkiin mukaan. Hieno mies ei tiedä, että Peppi omistaa Huvikummun ja suhtautuu lapsiin ylimielisesti. Itse asiassa hän kertoo lasten olevan pahinta mitä hän tietää, johon Peppi vastaa tyynen rauhallisena ”Niin minustakin [--] Kaikki lapset pitäisi ampua.”. Hieno mies ärsyyntyy, kun ei saa tavata huvilan omistajaa, ja alkaa haukkua lapsia, etenkin Peppiä. Peppi kuitenkin antaa samalla mitalla takaisin. Lopulta Peppi päätyy kantamaan epäystävällisen miehen takaisin autoonsa. (PPE, 9–16). Tässä kolmannen Peppi-kirjan ensimmäisessä luvussa ikään kuin muistutetaan lapsilukijoille, kenen puolella Peppi on. Hienolla herralla on mielestään oikeus haukkua Peppiä rumimmaksi näkemäkseen lapseksi, mutta kun Peppi puolestaan väittää hienon herran olevan suurisuinen, hän sanoo Pepin olevan hävytön (PPE, 14–15). Peppi haluaa osoittaa Tommille ja Annikalle, että aikuisten ei pitäisi saada sortaa lapsia tai käyttäytyä epäreilusti. Kaikkien tulisi totella samoja sääntöjä. Lasten tappamisesta Peppi puhuu varmaankin saadaksesen hienon herran näyttämään typerältä. Miksi hänellä oikeastaan on oikeus puhua lapsista niin negatiiviseen sävyyn tai miksi aikuiset ylipäätään usein kokevat, että heillä on siihen oikeus?

Aikuisilla on usein tapana ajatella lasten olevan jotenkin yksinkertaisia tai tyhmiä. He eivät aina ymmärrä, että lapset ymmärtävät yllättävän paljon, näin on ihan oikeassakin elämässä. Peppi-kirjoissa se korostuu erityisesti silloin, kun Peppi haluaa ostaa jotain. Kauppiaat ja myyjät eivät tunnu ymmärtävän, että lapsi on samanarvoinen asiakas kuin aikuinenkin. Kaikki olettavat, ettei lapsista ole asiakkaita ja heillä ei ole varaa ostaa mitään. Koska Pepillä on kultarahansa, hän pystyy helposti näpäyttämään kaikkia myyjiä. Esimerkiksi markkinoille mennessään Peppi kiinnostuu pelikojusta, jossa pitää ampua kiväärillä pahvitauluun. Pelikojun myyjä on huonolla tuulella eikä hän välitä lapsista, sillä hän haluaa maksavia asiakkaita. Peppiä alkaa ärsyttää

myyjän ylimielinen käyttäytyminen ja hän alkaa perinteiseen tapansa viisastella myyjälle. Lopuksi hän ampuu kiväärillä viisi napakymppiä ja maksaa ampumisestaan kultarahalla. (PAM, 74–76). Pepille tulee tietysti tarve osoittaa pelikojun myyjälle, kuinka naurettavaa on olettaa, että lapsista ei ole maksaviksi asiakkaiksi. Peppi haluaa muistuttaa siitä, että ennakkoluulottomuus olisi paljon järkevämpää kuin stereotyyppinen kategorisointi. Samalla hän haluaa rohkaista Tommia ja Annikkaa käyttäytymään samoin.

Toinen esimerkki tällaisesta on vaatekaupan myyjä, jonka liikkeestä Peppi haluaa ostaa mallinuken käden. Myyjä suuttuu rivotusta mallinukesta ja käskee Pepin maksaa koko nukesta, koska hän on sen rikkonut. Peppi, ensin toki hieman viisasteltuaan, kaivaa suurieleisesti taskustaan kultakolikoita, heittää ne tiskille ja kehottaa myyjää ostamaan loppuilla rahoilla lapsilleen jotain hyvää. (PAM, 21–23). Tästä esimerkistä käy ilmi hyvin kaksi Pepin erityispiirrettä. Se, että hän käyttäytyy, kuten jonkun rikkaan aikuisen voisi kuvitella käyttäytyvän kolikoiden kanssa lapsia kohtaan ja toiseksi se, että hän kehottaa myyjää muistamaan ylimääräisellä rahalla nimenomaan lapsiaan. Peppi osaa matkia aikuisten käyttäytymistä ja on taitava näyttämään heidän toimintatapansa kriittisessä valossa. Samalla hän ajattelee aina ensin lapsia. Olisi todella mielenkiintoista pohtia, käyttäytyisikö Peppi samalla tavalla, jos hän olisi yksin? Kirjoissahan hän tekee kaiken Tommin ja Annikan kanssa. Tämä viittaa siihen, että hänen pyrkimyksensä on todellakin saada Tommi ja Annikka ymmärtämään, miten helposti aikuiset sortavat lapsia eikä etusijalla ole niinkään viisastelu tai aikuisten pilkkaaminen.

4 AIKUISUUS LAPSEN SILMIN

Maailmassa, jossa Peppi elää, aikuisuus ja aikuiset ovat koko ajan läsnä. Pepin omassa pienessä kuplassa, jonka hän on rakentanut ympärilleen, tällaisilla asioilla ei kuitenkaan ole väliä, sillä tärkeintä on, että pärjää ja on hauskaa. Peppi näkee maailman lähinnä oikeudenmukaisuuden kautta ja asiat ovat hänelle usein varsin mustavalkoisia. Ne voivat olla joko oikein tai väärin, hauskoja tai tylsiä tai ajattelemisen arvoisia tai turhia. Lapselle usein lähimmät aikuiset, vanhemmat, ovat Pepin tapauksessa poissa kuvioista: hänen äitinsä on kuollut ja isänsä on poissa. Pepin isä ei muutenkaan ole mikään varsinainen isähahmo, se käy ilmi viimeistään silloin, kun hän tulee käymään Peppiä tervehtimässä. Peppi suhtautuu isäänsä vähän samalla tavoin kuin vanhempi lapseensa. Isää hän tervehti sanomalla ”Isä Efraim, kylläpä olet kasvanut!” (PAM, 123) ja komentaa häntä olemaan hyppimättä sanoen ”Varo ettei keittiön lattia romahda!” (PAM, 130). Tällaiset sanonnathan ovat hyvin tyypillisiä isän tai äidin kommentteja lapsilleen, joten Pepin aikuismaisuus näkyy näissä esimerkeissä hyvin. Kun lukija tapaa Pepin isän ensimmäistä kertaa, hän ymmärtää paljon Pepin taustoista ja siitä, miksi Peppi on eräänlainen lapsiaikuinen. Peppi taitaakin itse olla perheen ainoa aikuinen. Itse asiassa vaikuttaa vahvasti siltä, että Peppi ei edes välttämättä pidä isäänsä aikuisena muiden joukossa. On yleisesti tiedostettu, että esimerkiksi monet eroperheen lapset ihailevat etäisempää vanhempaansa. Pepin isä on hänelle etäinen ja ehkä juuri siksi ihailemisen arvoinen.

Kehitin termin Peppi-aikuisuus tätä tutkielmaa varten. Kuvaan sillä sitä, millaisen aikuismaisen elämän Peppi on onnistunut rakentamaan itselleen säilyttäen lapselle tärkeitä arvoja. Pepin luona syödään pannukakkuja tai ihanaa aamiaista, ei koskaan puuroa, joka helposti mielletään lasten ruuaksi. Peppi voi pestä lattioita luistelemalla juuriharjojen päällä ja hänen pihassaan olevassa ontossa puussa kasvaa limsaa. Peppi-aikuisuus tarkoittaa myös sitä, miten Peppi suhtautuu aikuisuuteen omalla tavallaan ja osaa perustella sen sekä itselleen, että muille lapsille. Peppi siis tekee aikuisten asioita, kuten laittaa ruokaa ja siivoaa, omalla eriskummallisella tavallaan. Hänen tarkoituksenaan on kuitenkin muuttaa tylsät asiat hauskoiksi ja ihmeellisiksi. Sellaista asennetta suurin osa kaupungin aikuisistakin tarvitsisi. Tommi ja Annikka ihmettelevät toisinaan, mitä he edes tekivät ennen Pepin muuttoa naapuriin:

- Minä en edes muista, mitä me leikimme ennen hänen tuloaan, muistatko sinä?
- Niin, pelattiin krokettia ja sellaista, sanoi Annikka. – Mutta minun mielestäni Pepin kanssa on hausempaa. Hevosia ja muuta. (PP, 42).

4.1 Aikuisuus Pepin elämässä

Pepin naapurit Tommi ja Annikka ovat aivan tavallisia lapsia, jotka asuvat tavallisessa talossa yhdessä tavallisten vanhempiensa kanssa. Ennen Pepin muuttoa kaupunkiin he toivovat kovasti leikkiveria tyhjillään olevaan naapuritaloon, ja kun he vihdoinkin saavat sellaisen, ei uusi ystävä olekaan sellainen, kuin he ovat odottaneet. (PP, 8–9). Ei siis ole mikään ihme, että Peppi on heidän mielestään kiehtova ja kiinnostava, jopa kadehdittava. Tommista ja Annikasta on aluksi kummallista, miten Peppi voi lapsena asua omillaan ilman vanhempiaan, ja miten hän oikein pärjää yksin. Jo ensimmäisellä tapaamiskerralla on selvää, että Peppi on tullut järkyttämään Tommin ja Annikan tuttua ja turvallista maailmaa, kun hän ensin kertoo asuvansa yksin omassa talossaan, paistaa sitten lapsille räiskäleitä ja lopuksi komentaa uudet ystävänsä menemään kotiin, jotta he voivat tulla huomenna käymään uudelleen (PP, 16). Peppi ei edes näytä tavanomaiselta lapselta punaisine letteineen ja ylisuurine kenkineen. Sitä paitsi hänellä on lemmikkeinään apina ja hevonen, joista jälkimmäinen asuu kuistilla eikä suinkaan tallissa, kuten hevoset tavallisesti tekevät. Peppi jopa kävelee takaperin.

Kaiken tämän lisäksi Peppi vielä valehtelee, ja se jos jokin on lapsista epätavallista. Heille on tietysti kotona opetettu, että ”Valehteleminen on rumaa” (PP, 12), kuten Annikka huomauttaa useampaankin otteeseen. Pepillä ei ole vanhempia muistuttamassa tällaisista itsestäänselvyyksistä, ja seuraavassa kirjassa itse asiassa käy ilmi, että Peppi jopa valehtelee kilpaa isänsä kanssa (PAM, 133). Mistäpä hän oikeastaan tietäisi kuinka käyttäytyä, jos hänen isänsäkään ei tiedä. Pepin valehtelu on kuitenkin pääasiassa hyväntahtoista tarinoiden kertomista, ja aina on lopulta selvää, että tarinat ovat keksittyjä. Pepin valehtelu on siis ensisijaisesti huijaamista, jolla hän usein yrittää saada Tommin ja Annikan ajattelemaan asioita uusista näkökulmista. Peppi kertoo asioista, joita on muka nähnyt matkoillaan lapsuudessaan, kun hän seilasi isänsä kanssa pitkin valtameriä. Esimerkiksi ensimmäistä kertaa koulussa vieraillessaan Peppi koettaa tällaisen keksityn tarinan avulla osoittaa opettajalle, että koulunkäynnin ei tarvitse olla aina niin vakavaa. Pepin mukaan Argentiinassa koulua käydään vain muutamana päivänä lomien välissä, ja lapset eivät saa tehdä läksyjä, joten he tekevät niitä salaa. (PP, 55). Tässä Peppi jälleen viittaa epäsuorasti aikuisten oikeuteen kontrolloida lasten elämää ja yleiseen käsitykseen, jonka mukaan

kielletyt asiat ovat houkuttelevia. Tutuin mieleen tuleva esimerkki lienee se, miten lapsilla on yleensä erityinen karkkipäivä, ja sen ulkopuolella karkkia yritetään syödä salaa.

Aluksi myös pienen kaupungin asukkaat kummeksuvat sitä, miten 9-vuotias tyttö voi asua yksin. He lähettävät kaksi poliisia hoitamaan Pepin lastenkotiin tai johonkin muuhun sellaiseen paikkaan, jossa on aikuisia pitämässä hänestä huolta. Peppi itse on kuitenkin tyytyväinen elinoloihinsa ja pärjää itsekseen hyvin eikä suostu muuttamaan mihinkään. Peppi päihittää poliisitkin, jotka ovat kuitenkin ennakkoon ajateltuna sellainen taho, jonka edessä jokaisen tulee nöyrytyä. Peppi itse ei näe mitään kummallista siinä, että hän asuu yksin. Hänhän pärjää hienosti ja ymmärtää jopa komentaa itse itseään. Koska Pepillä on puolellaan fyysinen ylivoimansa, hänen on mahdollista pitää päänsä ja jättää poliisien ja näin myös kaupunkilaisten toiveet omaan arvoonsa. Hän heittää poliisit pois pihastaan ja antaa lohdutukseksi vähän palaneet piparisydämet kummankin kouraan, ja poliisit kertovat kaupunkilaisille, että Peppi kyllä oikeastaan pärjää todella hyvin eikä varmaan oikein sopisi lastenkotiin. Tilanne näyttää Pepin erityislaatuisuuden hyvin. Tavallinen lapsi saattaisi pelästyä poliiseja tai vähintään kohdella heitä kunnioittavasti, ja näin tekisi myös oletettavasti tavallinen aikuinen. Peppi, jossa ei ole tavallisuutta nimeksikään, sanoo kuitenkin tyynesti ”Tänäänkin on ilmeisesti onnenpäiväni. Poliisit ovat parasta mitä tiedän raparperikiisselin jälkeen.” (PP, 34). Hän kuuntelee jokseenkin kohteliaasti poliisien asian ja kun on selvää, että yksimielisyyteen ei päästä, hän ottaa ohjat omiin käsiinsä ja pilkkaa poliiseja vähän palaneilla piparkakuilla, ikään kuin he eivät olisi kauniisti paistetun piparin arvoisia.

Voidaan pohtia tietysti myös sitä, ymmärtävätkö Peppi-kirjojen aikuiset Peppiä lainkaan. Tiina Ollikaisen mielestä luku, jossa Peppi menee kahvikutsuille naapuriin, on kirjojen surullisimpia. Hänen mukaansa kukaan aikuisista ei kestä Peppiä, ja siksi tämän täytyy lähteä kutsuilta pois. Peppi itse on surullinen, kun ei osannutkaan käyttäytyä, vaikka kovasti yritti. (Ollikainen 2012, 63). Kyse ei kuitenkaan välttämättä ole ymmärryksen puutteesta vaan halusta olla ymmärtämättä. Aikuiset haluaisivat mielellään, että maailma pyörii koko ajan tutulla ja turvallisella tavalla eivätkä he suvaitse poikkeuksia. Peppiä ymmärtämättömät aikuiset ovat kadottaneet oman lapseutensa ja unohtaneet lapsuutensa, eivätkä halua palata niihin hetkiin. Tällaisilla lapsia ymmärtämättömillä aikuisilla on ehkä itsellään ollut epämieluisa lapsuus ja he eivät siksi halua muistella sitä aikaa. Esimerkkejä Peppiä ymmärtävistä aikuisista puolestaan kirjoissa ovat

esimerkiksi Pepin isä ja hänen merimiehensä. Lasten opettaja taas putoaa johonkin tähän väli-
maastoon, sillä hän kyllä haluaisi ymmärtää Peppiä ja on varsin kärsivällinen hänen kanssaan,
mutta lopulta kuitenkin hermostuu hänen viisasteluunsa (PP, 53).

Pepillä on uskomattoman korkea moraalikäsitys. Hänellä on hyvin vahvat käsitykset siitä, mikä
on oikein ja mikä väärin ja se on yksi syy siihen, miksi hän ajautuu hankaliin tilanteisiin aikuis-
ten kanssa. Peppi puolustaa heikompiaan kynsin ja hampain. Aikuiset ovat usein heitä, joilla on
mahdollisuus sortaa muita. Ollessaan markkinoilla Peppi näkee miehen, jota kaikki, myös ai-
kuiset, pelkäävät. Mies on nimeltään Laban ja hän aikoo varastaa makkaroita viattomalta
ukolta. Ihmiset eivät uskalla sanoa hänelle suoraan mitään, mutta mutisevat keskenään asiasta,
ja tästä Laban kiukustuu vielä enemmän. Hän kahmii ukolta makkaroita ja alkaa heitellä niitä
ilmaan huvikseen. Peppi suuttuu, mutta hän sanoo Labanille lempeästi ”Kenenkäs pikku poika
sinä olet [--] Ja mitä äitisikin sanoo, kun heittelet aamiaisen tuolla tavoin taivaan tuuliin.” Kun
ystävällisyys ei toimi, hän heittää Labanin ilmaan samalla tavalla kuin makkarat hetki sitten.
(PAM, 88–91). Jälleen Peppi omaksuu tilanteessa aikuisen roolin ja käyttää sanontoja, joita
aikuisen voisi olettaa käyttävän. Tapahtunutta seuraa sivusta useita kaupunkilaisia, jotka kui-
tenkaan eivät puutu tilanteeseen mitenkään. Peppi ei siedä epäoikeudenmukaisuutta, joten hän
puhuttelee Labania ikään kuin aikuinen lasta kääntäen näin roolit pääläelleen.

Toinen samankaltainen esimerkki Pepin oikeudenmukaisuudesta on tilanne, jossa Peppi on läh-
tenyt Tommin ja Annikan luokan kanssa kouluretkelle luontoon. Paluumatkalla he näkevät mie-
hen, joka piiskaa vanhaa hevostaan, jotta se vetäisi kuorman nopeammin kotiin. Opettaja, siis
tilanteessa läsnä oleva aikuinen, puuttuu asiaan ja huomauttaa miehelle, että hevosen lyöminen
ei ole sopivaa. Mies alkaa uhkailla piiskalla opettajaa ja oppilaita. Pepille ei tilanteessa riitä se,
että opettaja aikuisena huomauttaa miestä epäreilusta käyttäytymisestä, vaan Peppi haluaa itse
antaa ilkeälle miehelle opetuksen. Hän syöksyy paikalle, viskaa miehen korkealle ilmaan monta
kertaa, katkaisee tämän piiskan ja lopuksi antaa hänelle uhkauksen: jos hevosen lyöminen ei
lopu, tulee Peppi hakkaamaan miestä. (PAM, 59–63). Tämä kaikki kuulostaa kyllä hurjalta, kun
ajattelee, miten lapsille yleensä opetetaan, että pahaan ei kannata vastata pahalla. Kuitenkin
Peppi tekee näin lähes poikkeuksetta. Tässä ilmenee taas Pepin suhtautuminen elämään ylipää-
tään, kaiken täytyy mennä hänen mielestään moraalisesti oikein. Toisaalta herää jälleen kysy-
mys siitä, miksi Peppi sitten valehtelee. Vai onko Pepin valehtelu edes oikeastaan valehtelua?

Ainakin Tommi ojentaa Annikkaa sanomalla ”Ei Peppi tosissaan valehtelee, hän on vain valehtelevinaan, hän keksii, etkö käsitä, senkin tyhmyri!” (PAM, 134). Voidaankin olettaa, että Tommi on oppinut tunnistamaan Pepin valehtelun syyt, mutta Annikka ei. Peppi on siis onnistunut pyrkimyksessään ravistella Tommin tavallista ja turvallista maailmankuvaa.

Pepin käsityksiä moraalista tai väärästä ja oikeasta voi toki pohtia myös siltä kannalta, mikä yleisesti on oikein ja mikä väärin. Peppiä olisi helppo kritisoida esimerkiksi juuri valehtelusta, tai itseään fyysisesti heikompien ihmisten kiusaamisesta. Onko oikeastaan oikein heittää kiusaajapoika puuhun, tai uhkailla hevostaan lyövää miestä selkäsaunalla? Peppi ei ainakaan selkeästi näytä kyseenalaistavansa omia toimintatapojaan, vaikka kaikkien muiden toimintaa hän arvostelee varsin rankallakin kädellä. Hänen käyttäytymisessään on kuitenkin havaittavissa myös ristiriitoja, eikä hän aina välttämättä tee itsekään oikein. Hän valehtelee, isottelee, viisastelee ja käyttää voimiaan tavallaan väärin. Kätkeytyykö hän kaikessa sen taakse, että on näkyvästi lasten puolella, entä onko hän itsekäs? Peppi laittaa tosiaan lapset aina kaikessa etusijalle, sillä he ovat häntä sekä fyysisesti että psyykkisesti heikompia, ja hän haluaa käyttää kykyjään hyvään. Hän on taitava perustelevaan ratkaisujaan ja tekemisiään sillä, että ajattelee ensisijaisesti lapsia ja taistelee heidän oikeuksiensa puolesta. Hän on hyvin selvästi hyvän puolella, mutta olisiko hänen syytä kritisoida toisinaan myös omaa käytöstään? Aihetta olisi varmasti hedelmällistä tutkia syvemmin.

4.2 Peppi-aikuisuus

Peppi-aikuisuuteen kuuluu olennaisena osana aikuisuuden epäihannointi. Tiina Ollikainen mainitsee siitä, miten aikuisuus kuvataan Peppi-kirjoissa ”tylsänä arkena ja tiukkojen sääntöjen armoilla olemisena eikä se kuvaus aina kaukana olekaan todellisuudesta. Peppi ei halua kasvaa tavalliseksi ja kunnioittavaksi aikuiseksi, vaan elää kuten itse haluaa.” (2012, 61). Pepin eläimet ja Huvikumpu viittaavat myös Peppi-aikuisuuteen, aikuisuuden malliin, jossa saa tehdä ihan mitä huvittaa. Edströmin mukaan Huvikumpu on nimensä veroinen paikka, jossa hevonen seisoo terassilla, Peppi piirtää seinille ja nukkuu jalat tyynyillä (2000, 82). Aikuisuuden ei Pepin mukaan pitäisi olla tylsää, vaan asioista pitää voida tehdä mukavia. Miksi tehdä mitään, mikä ei ole mukavaa? Siksi hän leipoo piparkakut lattialla, pesee lattiat luistellen ja vispaa

pannukakkutaikinan kylpyharjalla. Näin ollen suuri osa kirjan komiikasta perustuu tosiasioiden vääristelylle (Edström 2000, 82). Pepin tapa elää on melkein suoraa aikuisten pilkkaamista. Hän heittää vanhat hyviksi todetut tavat romukoppaan ja tekee asiat tahallaan eri tavalla kuin muut.

Voisi ajatella, että Pepin muutto naapurustoon on ollut onni. Pepin ansiosta Tommista ja Annikasta ei välttämättä kasva kilttejä, tottelevaisia ja näin ollen tylsiä lapsia, vaan he oppivat haastamaan aikuisten toimintamalleja ja omaksuvat erilaisia tapoja elää. Ehkä tämä idea on ollut Astrid Lindgreninkin mielessä, kun hän on luonut Pepin hahmoa. Tommi ja Annikka ihannoivat Peppi-aikuisuutta, sillä heidän mielestään Pepin elämä on ihmeellistä. Siksi he haluavat leikkiä Pepin kanssa mahdollisimman paljon. Voisi ajatella, että lukiessaan Peppi-kirjaa lapsi samaisuu kilttiin ja tavalliseen Annikaan helpommin kuin Peppiin ja samalla tämä lapsi toivoisi, että Peppi voisi olla hänen paras kaverinsa (Ollikainen 2012, 66). Varmaan suurimmalle osalle lapsista kävisi samalla tavoin kuin Tommille ja Annikalle: he haluaisivat olla Pepin kaltaisen lapsen ystäviä, sillä Pepin kanssa ei ole koskaan tylsää.

Tommi ja Annikka ihailevat Pepin huoletonta elämää ja pelkäävät, ettei Peppi koskaan kasva aikuiseksi. Siksi hekään eivät halua tulla isoiksi. Peppi edustaa heille vapautta ja oikeutta ajatella asioista lasten tavoin ilman että sitä kyseenalaistetaan. Edströmin mukaan paratiisi Peppi-kirjoissa tarkoittaa vapautta iloita asioista ilman, että on koko ajan aikuisen valvovan silmän alla (2000, 82). Koska Pepin talossa ei asu aikuisia on selvää, että Tommin ja Annikan paratiisi löytyy Huvikummusta. Huvikumpu on kuitenkin Pepille oikea paikka myös hänen isänsä mielestä, sillä Pepin kieltäytyttyä lähtemästä hänen mukaansa hän toteaa ”Onhan selvää, että Huvikumussa sinun elämässäsi on enemmän järjestystä. Ja se on kyllä pikku lapsille parasta.” (PAM, 159). Tämä on varsin ironista, sillä Peppi on koko ajan joutunut yhteiskunnassa vakuuttamaan kaikille pärjäävänsä yksin. Hänen oman isänsä mielestä tyttö kuitenkin pärjää hienosti ja Pepin oma kurinpito on hänen mielestään Pepille parasta järjestystä, jota saatavilla on.

Laajemmin paratiisi voi löytyä mistä tahansa missä Peppi liikkuu. Kolmannen kirjan lopussa Tommi, Annikka ja Peppi lähtevät yhdessä lomalle Kurrekurredut-saarelle hoitamaan Tommin ja Annikan terveeksi sekä tervehtimään Pepin isää. Kun lapset palaavat matkaltaan, he eivät ehdi jouluksi kotiin. Peppi on kuitenkin järjestänyt lapsille joulun jälkikäteen, ja se on Tommin ja Annikan mielestä ihanaa. Peppi voidaan jälleen ajatella jonkinlaisena lasten esikuvana, joka

hoitaa asiat niin, että mikään tärkeä ei mene sivu suun. Lapsilla on jouluisessa juhlassa niin hauskaa, että lopulta Tommi muistaa karun todellisuuden. Hän muuttuu synkäksi ja julistaa, ettei halua koskaan kasvaa aikuiseksi. Peppikään ei halua kasvaa aikuiseksi, sillä aikuiset ovat siitä tylsiä että ”heidän päänsä on täynnä taikauskoa ja muuta hullutusta. He luulevat, että jos sattuvat pistämään veitsen suuhun syödessään ja tekemään muuta sellaista, siitä seuraa suuri onnettomuus.” (PPE, 134). Jälleen Peppi pilkkaa aikuisten typeriä sääntöjä, joissa ei kaikissa näytä olevan järkeä lainkaan. Luonnollisesti Pepillä on heti ratkaisu valmiina. Hän kertoo kiekurapillereistä, joiden avulla lapsi voi pysyä ikuisesti lapsena. Tässä tilanteessa Peppi on Tommille lohtu, jollainen aikuisen voisi kuvitella lapselle olevan. Peppi on niin tottunut omaan aikuisuuteensa, että ei ikinä kyseenalaista sitä.

Tommi ja Annikka siis selvästi ihailevat Peppiä ja hänen aikuisuuttaan. Peppi-trilogia kuitenkin loppuu siihen, että Peppi jää yksin Huvikumpuun, kun Tommi ja Annikka lähtevät omaan kotiinsa. Makuuhuoneensa ikkunasta he näkevät Pepin istumassa yksinään keittiössään tuijottaen kynttilän liekkiä. Annikka sanookin surumielisyyttä äänessään ”Hän... hän näyttää jotenkin hirveän yksinäiseltä” (PPE, 140). Lopulta on siis kuitenkin niin, että Tommi ja Annikka kadehtivat oikeastaan vain Pepin vapautta, mutta ovat silti onnellisia siitä, että heillä itsellään on ihan tavallisen lapsen elämä ja tavallinen perhe huolineen ja iloineen. Peppi-aikuisuus on yhtä aikaa sekä kiehtovaa ja kadehdittavaa että myös jännittävää ja jopa haikeaa.

5 PÄÄTÄNTÖ

”Vannon että sinä päivänä, jolloin minä saan kuulla jonkun lapsen olevan pahoillaan siitä, että saa itse huolehtia itsestään ilman aikuisia, sinä päivänä minä lupaan opetella koko kertomustaulun takaperin.” (PPE, 88).

Aikuisuus tarkoittaa Pepille vääjäämätöntä hauskuuden loppua. Siksi se näyttäytyykin hänelle vastenmielisenä ja tylsänä. Lasten ei Pepin mielestä tarvitsisi kasvaa tylsämielisiksi sääntöjen luojiksi ja noudattajiksi, vaan aikuisuus voisi pitää sisällään myös lapsenmielisyyden säilyttämistä. Hän onkin varmaan hyvillään, kun kirjojen viimeisessä luvussa Tommi myöntää, ettei tahdo kasvaa aikuiseksi. Ainakin jossain määrin Peppi on siis onnistunut tavoitteessaan. Siksi hän mielellään esitteleekin keinon, jolla lapsi ei koskaan kasva isoksi. Pienen, epäilyttävästi hennettä muistuttavan kiekurapillerin nielaiseminen ja taikasanojen ”Hieno, pieni kiekura, suureksi en tahdo ma.” lausuminen varmistaa sen, että lapsesta ei tule aikuista (PPE, 135). Kuka tietää, uskooko Peppi todella kiekurapillereiden tehoon, vai onko hän niin viisas, että uskoo pystyvänsä säilyttämään osan lapsen mielestään ikuisesti, kun vain uskoo siihen tarpeeksi.

Aikuiset kuvataan Peppi-kirjoissa suurimmaksi osaksi tylsinä ja lastenvastaisina, toki poikkeuksiakin on. Monet aikuishahmoista on karrikoitu, mutta kirjoista löytyy myös tavallisempia aikuisia. Peppi pitää aikuisia samanarvoisina kuin lapsiakin, ja se aiheuttaa hänelle paljon ongelmia, kun aikuiset eivät pidä nenäkkäästä ja heidän auktoriteettiaan kyseenalaistavasta lapsesta. Koska Peppi koettelee sääntöjä ja rikkoo rajoituksia, on tavalliseen ja turvalliseen elämään pyrkivillä aikuisilla tekemistä siinä, että he oppisivat ymmärtämään Pepin käyttäytymistä. Esimerkiksi Tommin ja Annikan äiti oppii kirjasarjan edetessä hyväksymään Pepin, ja päästää lapsensa tämän mukana Kurrekurredut-saarelle.

Peppi kyseenalaistaa aikuisten auktoriteettiaseman. Hänen päämääränään on kirjasarjan alusta saakka osoittaa Tommille ja Annikalle, miten helposti aikuiset sortuvat lasten aliarvostamiseen ja pilkkaamiseen. Hän on huomannut, että aikuisten on helppo toimia niin, ja hänen mielestään se on ehdottomasti väärin. Se on myös nähdäkseni syy siihen, miksi Peppi suhtautuu aikuisuuteen niin kuin suhtautuu. Sekä lapsilla että aikuisilla olisi siis opittavaa Pepin filosofiasta: lapset, kyseenalaistakaa aikuisten sääntöjä ja aikuiset, antakaa lasten kyseenalaistaa niitä. Hyväksymättä kaikkea sellaisena kuin se eteen kannetaan, on lapsillakin mahdollisuus muokata omasta maailmastaan parempaa paikkaa, tiettyyn rajaan saakka. Aikuisille lukijoille Peppi

antaa muistutuksen siitä, miten kaikkea eteen kannettua ei kannata vastaanottaa kyseenalaistamatta, että lapset voivat olla yhtä viisaita kuin aikuisetkin ja että tietty osa lapsesta sisällään on tarpeellista kantaa mukana aikuisuuteen saakka.

Pepin maailmaan on helppo uppoutua, ja aineistoa kirjoista löytyy niin paljon, että osa oli pakko jättää tämän tutkielman ulkopuolelle. Aihetta olisi siis mahdollista tutkia jatkossakin ja vielä syvemmin. Tutkimuskysymyksiin olisi mahdollista syventyä lähemmin ja tarkemmin, mutta Peppi herättää myös paljon muita kysymyksiä. Esimerkiksi hänen moraalikäsitystään ja sen oikeamielisyyttä olisi mielenkiintoista tutkia, samoin hänen suhtautumistaan itseensä. Mahdollista olisi myös tutkia aikuisuuden kuvaamista muissa Astrid Lindgrenin lastenromaaneissa samalla tavoin ja verrata sitä sitten Peppiin. Olisi mielenkiintoista tutkia, onko muissa Lindgrenin teoksissa samankaltaista aikuisuuden kuvaamista kuin Peppi-kirjoissa.

LÄHTEET

- Lindgren, A. 1993. *Peppi Pitkätossu Etelämerellä (=PPE)*. Suom. Laila Järvinen. Helsinki: WSOY.
- Lindgren, A. 1995. *Peppi aikoo merille (=PAM)*. Suom. Laila Järvinen. Helsinki: WSOY.
- Lindgren, A. 2002. *Peppi Pitkätossu (=PP)*. Suom. Laila Järvinen. Helsinki: WSOY.
- Andersen, J. 2015. *Astrid Lindgren: Tämä päivä, yksi elämä*. Suom. Kari Koski. Helsinki: WSOY.
- Astrid Lindgren Company. *Astrid Lindgren*. Haettu 27.11.2020 osoitteesta <https://www.ast-ridlindgren.com/sv>
- Edström, V. 2000. *Astrid Lindgren: Vildtoring och lägereld*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Gaare, Jørgen & Sjaastad, Øysten 2003. *Peppi ja Sokrates: Filosofinen matka Astrid Lindgrenin maailmaan*. Suom. Laura Voipio. Helsinki: Kirjapaja.
- Knuuttila, T. & Lehtinen, A. P. 2010. Johdanto: Representaatio: tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Teoksessa: *Representaatio: tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Toim. T. Knuuttila & A. P. Lehtinen. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Lundqvist, U. 1979. *Århundredets barn: fenomenet Pippi Långstrump och dess förutsättningar*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Nikolajeva, M. 2004. *Barnbokens byggklossar*. Lund: Studentlitteratur.
- Nodelman, P. 2008. *The Hidden Adult: Defining Children's Literature*. Baltimore: The John Hopkins University Press.
- Ollikainen, T. 2012. *Peppi Pitkätossun ambivalenttinen ääni: Peppi supersankarina ja surullisena orpotyttönä*. Tampereen yliopisto. Yleinen kirjallisuustiede. Pro gradu. Saatavilla: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-22303>
- Shavit, Z. 1986. *Poetics of Children's Literature*. Athens, GA: The University of Georgia Press.
- Veivo, H. 2010. Representaation muodot ja mahdollisuudet kirjallisuudessa. Teoksessa: *Representaatio: tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Toim. T. Knuuttila & A. P. Lehtinen. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.